

1
2
3
4 **Verkiezingsprogramma 2017-2050**
5 **Liberaal Democratische Partij (LibDem)**
6

7 **Onvrede en perspectief**

8
9 **Inhoud**

- 10
11 1. Uitgangspunten
12 2. Economie
13 3. Economische orde, structurele aspecten
14 4. Onderwijs
15 5. Arbeidsmarkt en sociale zekerheid
16 6. Integratie
17 7. Bestuur
18 8. Overheid
19 9. Rechtsstaat, justitie en rechterlijke macht
20 10. Europa
21 11. Milieu en energie
22 12. Verkeer, vervoer
23 13. Huisvesting
24 14. Landbouw
25 15. Cultuur
26 16. Informatievoorziening
27 17. Veiligheid, politie
28 18. Zorg
29 19. Voeding en genotmiddelen
30 20. Vergrijzing
31 21. Buitenlands beleid
32 22. Burger en overheid, burger en politiek

Verkiezingsprogramma 2017 Liberaal Democratische Partij (LibDem)

Onvrede en Perspectief

Er is veel ontevredenheid over de politiek. Die ontevredenheid is voor een groot deel terecht. Veel van de hervormingen die worden doorgevoerd zijn niet goed doordacht en grote groepen hebben daar last van. Denk aan de decentralisatie van de jeugdzorg en de langdurige zorg. Denk aan de tweedeling op de arbeidsmarkt. Al deze zaken vragen om evenwichtige oplossingen, die gebaseerd zijn op een visie op de samenleving en de economie, kortom een ideologie.

De ontevredenheid over de politiek komt doordat de meeste partijen geen perspectief voor de toekomst bieden. Zij beperken zich tot technocratische oplossingen voor de korte termijn, die bovendien vaak slecht doordacht zijn. Denk aan de verzelfstandiging en splitsing van de Nederlandse Spoorwegen, die nu langzamerhand teruggedraaid wordt. En recenter de decentralisatie van onder meer de langdurige zorg naar de gemeentes. Ook dat is slecht doordacht en inefficiënt; te verwachten is dat dit over enkele jaren teruggedraaid gaat worden.

Ook voor de zorg, de tweedeling op de arbeidsmarkt en het milieu hebben de gevestigde partijen geen goed doordachte structurele oplossingen.

Het is nodig om het vertrouwen in de politiek te herstellen. Dat vraagt om perspectief: een duidelijke visie die een antwoord biedt aan de uitdagingen van de 21^e eeuw. Een visie die op een ideologie gebaseerd is. LibDem is voor een sociaal liberale politiek, voor een vrije samenleving. Wij combineren ruimte voor ondernemerschap met een goed sociaal vangnet. Alleen met een op een ideologie gebaseerd beleid is het mogelijk om evenwichtige oplossingen met oog voor de lange termijn te vinden. Alleen dan kun je het kortzichtig waan-van-de-dag-optreden vermijden.

Op basis van onze politieke uitgangspunten geven we een visie op actuele onderwerpen, niet alleen voor de komende jaren, maar ook voor de verdere toekomst. Ons verkiezingsprogramma is mede gebaseerd op het manifest 'Én liberaal én sociaal', waarin we onze visie uitgebreid onderbouwen.

Een verkiezingsprogramma moet de kiezer een heldere keuze bieden. Wij beperken ons daarom tot de hoofdlijnen en tot de belangrijkste onderwerpen, alsmede onderwerpen waar we een standpunt innemen dat duidelijk afwijkt van die van andere partijen.

1. Uitgangspunten

Wij zijn voor een samenleving waarin het individu en de vrijheid van het individu centraal staan: de mens moet in staat zijn zelfstandig richting te geven aan zijn eigen leven. Maar de samenleving is meer dan de optelsom van vrije individuen. De overheid dient niet alleen oog te hebben voor de belangen van het individu, maar dient ook de sociale verbanden te versterken. Een beter balans tussen de individuele belangen en die van de gemeenschap is wenselijk. Naast kernwaarden als vrijheid, verantwoordelijkheid en sociale gerechtigheid vinden wij dat democratie en respect uitgangspunt van het beleid moeten zijn. Iedere ingezetene van Nederland heeft recht op respect van zowel zijn medeburgers als van de overheid.

Wij zijn voor een samenleving waarin de zwakkere beschermd wordt, wellicht meer dan nu het geval is. Maar dan wel op zodanige wijze dat eenieder zo goed mogelijk de bijdrage aan de samenleving kan geven waartoe hij potentieel in staat is.

Nederland kent een multiculturele samenleving. Wij herkennen ons niet in de xenofobie van de laatste jaren en willen terug naar de kernwaarden van de Nederlandse samenleving: openheid en tolerantie.

Wij vinden dat de kloof tussen burger en politiek gedicht moet worden. Daar is geen ingrijpende herziening van allerlei instituties voor nodig. Het goed laten functioneren van de parlementaire democratie kan veel betekenen. En daar is veel ruimte voor verbetering!

Het gebrek aan ideologie en daardoor lange termijn visie is één van de redenen dat er weinig vertrouwen in de politiek is. Politici plegen daardoor maatregelen te nemen die slecht doordacht en onderbouwd zijn, in veel gevallen onrechtvaardig, daardoor op veel weerstand en onrust stuiten en vervolgens weer teruggedraaid worden. Denk bijvoorbeeld aan de verzelfstandiging van de spoorwegen. Ondoordacht beleid, dat nu al deels teruggedraaid is.

LibDem vindt dat een betrouwbare politieke partij gebaseerd moet zijn op een duidelijke ideologie: een visie op de samenleving en op de economie. LibDem heeft deze neergelegd in uitgangspunten, die verder uitgewerkt zijn in het manifest 'Én liberaal én sociaal', dat mede de basis vormt voor dit verkiezingsprogramma. Onze uitgangspunten en het manifest zijn op de website te vinden.

2. Economie

Dankzij een aantrekkende wereldhandel, groeit de Nederlandse economie de laatste jaren weer enigszins en is de werkloosheid aan het verminderen. Dit is ondanks het kabinetsbeleid, dat door een veel te rigoureuus bezuinigingsbeleid – dat voor een groot deel bestond uit lastenverzwaringen – de economie aanvankelijk in een diepe recessie heeft geduwd. Velen hebben daarvan de gevolgen ondervonden en zijn in die jaren hun baan kwijt geraakt of hebben hun bedrijf failliet zien gaan. Dit was niet nodig geweest als het kabinet een verstandiger economisch beleid had gevoerd en de werkgelegenheid belangrijker had gevonden dan de overheidsfinanciën.

Niettemin is de kans op een nieuwe recessie continu aanwezig. Dat kan nog verergerd worden door de fixatie op het begrotingstekort en mogelijke nieuwe bezuinigingen. Nederland heeft al jaren een spaaroverschot: we geven minder uit dan wij verdienen. Het terugvallen van de binnenlandse vraag versterkt dit verder.

131 De relatief slechte prestaties van de Nederlandse economie zijn mede het gevolg van het
132 kabinetsbeleid dat gericht is op het in korte termijn in evenwicht brengen van de
133 overheidsfinanciën. Dat is een procyclisch beleid dat ten koste gaat van de binnenlandse
134 economie en de werkgelegenheid en de crisis verergert.

137 3. Economische orde, structurele aspecten

138 Een goed werkende markteconomie is de beste basis voor zo groot mogelijke welvaart. Voor
139 een goede marktwerking is goede regelgeving en een duidelijke rol van de overheid
140 onontbeerlijk. Het is dus niet een keus van of markt of overheid, zoals soms gesteld wordt,
141 maar van én markt én overheid. Wel dient de vraag of een product of dienst door de overheid
142 dan wel door de markt geproduceerd moet worden, op een afgewogen manier beantwoord te
143 worden. Het heeft alleen zin marktwerking na te streven als er inderdaad sprake is van een
144 markt waar de consument een keus heeft. In die optiek heeft het geen zin om bijvoorbeeld het
145 spoor of Schiphol te privatiseren.

147 Een goede markt heeft goede regels nodig. Economische ontwikkeling gaat doorgaans samen
148 met verdere specialisatie; hoe ingewikkelder een economie, des te meer regelgeving nodig is.
149 Dat is een wetmatigheid waar niet aan valt te ontkomen. De leus “minder regels” is dan ook te
150 simpel. Veel beter is het te spreken van “betere regels” en een kwalitatief hoogwaardig
151 overheidsapparaat om de regels te interpreteren en uit te voeren.

153 Daarbij wordt regelgeving – op de tekentafel ontworpen – te vaak toegesneden op de situatie
154 van grote ondernemingen, waarbij de belangen voor het midden- en kleinbedrijf uit het oog
155 worden verloren. Een bedrijf van 100 werknemers kan de kosten van arbeidsongeschiktheid
156 van één van zijn werknemers doorgaans wel opvangen; voor een bedrijf met drie werknemers
157 kan dat de ondergang betekenen.

159 De concurrentie uit lage-lonenlanden zal er toe leiden dat banen uit Nederland verdwijnen.
160 Voor een deel is dat onvermijdelijk: het gaat om een wereldwijde herschikking van productie en
161 consumptie, die ook in Nederland tot een hogere welvaart kan leiden. Maar het is essentieel
162 dat Nederland ook een maakindustrie behoudt, opdat de economische structuur evenwichtig
163 blijft. De kenniseconomie is belangrijk, maar het is onzin om alleen te focussen op
164 'kenniseconomie': we zijn niet slimmer dan anderen en moeten dat niet pretenderen. Wel
165 bestaat grote behoefte aan kwaliteit en aan vakmanschap en is er alle reden om zorg te
166 dragen voor zo goed mogelijke economische prestaties. Dat vraagt om goed onderwijs,
167 hoogwaardig onderzoek en de ontwikkeling van kwaliteit en vakmanschap over de gehele linie.

169 Het principe van een markteconomie houdt in dat de overheid voorwaarden schept om de
170 markt te laten werken. De overheid onthoudt zich evenwel van het bevorderen van bepaalde
171 bedrijfstakken of ondernemingen. Een topsectorenbeleid zoals het kabinet Rutte dat heeft
172 gevoerd, wordt dan ook afgewezen.

175 Standpunten

- 177 a. De basis voor onze welvaart is een goed functionerende markteconomie.
- 178 b. Alleen privatisering van overheidstaken als die – na grondige analyse – beter door de markt
179 uitgevoerd kunnen worden; marktwerking kan alleen als er ook daadwerkelijk sprake is van
180 een keuze.
- 181 c. De railinfrastructuur, de energie/gasdistributienetten, de waterbedrijven en de luchthaven
182 Schiphol moeten derhalve in overheidshanden blijven.
- 183 d. Regelgeving kwalitatief hoogwaardig en waar het kan minder.
- 184

- 185 e. Kwantitatieve doelstellingen voor regelgeving zijn onzinnig en leiden tot cijferfetisjisme en
186 verkeerde keuzes.
- 187 f. Bij regelgeving wordt rekening gehouden met het mkb; er komt dus geen wetgeving die
188 voor kleine bedrijven bijna onuitvoerbaar zijn.
- 189 g. LibDem kiest voor een evenwicht in de economische structuur. Eenzijdig focussen op de
190 kenniseconomie doet geen recht aan het belang van de maakindustrie in Nederland.
191 LibDem is voor een effectieve koppeling tussen beide.
- 192 h. LibDem wil meer aandacht voor vakmanschap en kwaliteit en wil dit ook terug zien in de
193 opleidingen en de eisen die aan schoolverlaters worden gesteld.
- 194 i. Zelfstandig ondernemerschap biedt voor mensen de mogelijkheid om commerciële
195 talenten te ontplooiën. Stimulering van zelfstandig ondernemerschap moet gericht zijn op
196 het geven van een terugvaloptie, zodat de drempel naar ondernemerschap verlaagd wordt.
- 197 j. Maatschappelijk verantwoord ondernemen hoort zowel voor overheid, bedrijfsleven als not-
198 for-profit organisaties een uitgangspunt te zijn voor hun functioneren.
- 199 k. Toezichthouders die een algemeen belang dienen, worden gefinancierd uit de algemene
200 middelen en niet door een omslag over degenen waarop toezicht wordt gehouden.
201
202

203 4. Onderwijs

204
205 Goed onderwijs is essentieel voor onze toekomst. Onderwijs is meer dan alleen
206 kennisoverdracht. Om het individu goed voor te bereiden op een zelfstandig functioneren in de
207 huidige maatschappij zou onderwijs vier doelen moeten nastreven:

- 208 - een economisch doel: de overdracht van kennis en het ontwikkelen van vaardigheden;
- 209 - het unieke potentieel van eenieder benutten: zelfontplooiing en ontwikkelen van
210 talenten en kwaliteiten;
- 211 - een sociaal doel: verbinden en sympathie kweken voor mensen met een ander
212 perspectief op het leven;
- 213 - een politiek doel: het vormen van burgerschap
214

215
216 Deze vier doelen zouden in het onderwijs gelijk aan bod moeten komen, met name in een
217 ingewikkelder wordende maatschappij en een onzeker wordende internationaliserende wereld.
218

219 De kwaliteit van de hele verticale kolom van ons onderwijs - van preprimair tot en met
220 academisch - kan en moet fors omhoog. Er moeten meer middelen aan het onderwijs besteed
221 worden, maar de noodzakelijke kwaliteitsverbetering hoeft niet alleen maar geld te kosten.
222

223 Van belang is dat kwaliteit in het onderwijs herkend en beloond wordt, zodat het weer
224 aantrekkelijk wordt om een carrière in het onderwijs na te streven. Deze kwaliteitsverbetering
225 moet inhoudelijk vorm krijgen. Hoe bereiken we die kwaliteitsverbetering?
226

227 De leerling met zijn potentieel en de leerkracht met zijn opdracht staan centraal in het
228 onderwijs. De leerkracht heeft een bepaalde vrijheid nodig om een speelveld te creëren waarin
229 hij aan de basisbehoeften van ieder mens kan voldoen: relatie (in contact met anderen zijn),
230 autonomie (laten zien wie je bent) en competentie (laten zien wat je kunt). De
231 standaardisering en infantilisering van het huidige onderwijs leiden tot een voorspelbare
232 samenleving. De daarmee in het onderwijs gepaard gaande medicalisering en economisering
233 leggen megaclaims op het onderwijs. Door dit proces ontstaat ontkoppeling, dit veroorzaakt
234 uitval en sluit mensen buiten. Dat proces leidt tot radicalisering in vele vormen.
235

236 In het onderwijs moet door leerlingen gewerkt worden met plezier en uit interesse, in een
237 omgeving die uitdaagt. Er moet gewerkt worden vanuit oprechte aandacht en goede relaties.

238 Dit vormt de basis voor grote inspanningen en hoge resultaten. In plaats van te richten op het
239 buitensluiten van leerlingen en de daarmee samenhangende uitval, richt het onderwijs zich op
240 het binnensluiten van iedereen en het creëren van verbondenheid.

241
242 Studenten in het hoger onderwijs mogen kwalitatief goed onderwijs en de benodigde aandacht
243 verwachten van hun docenten om hun studie op tijd tot een goed einde te brengen. In het
244 hoger onderwijs worden docenten thans teveel afgerekend op hun onderzoekstaken en te
245 weinig op het onderwijs. Ook in het onderwijs is de managementcultuur te ver doorgeschoten.

246
247 Bestuur, beheer en inrichting van onderwijsinstellingen moeten in het teken staan van gedegen
248 onderwijs door gekwalificeerde en geïnspireerde leerkrachten. De aandacht moet terug naar
249 het primaire proces. Het is goed dat studenten worden aangespoord hun studie voortvarend ter
250 hand te nemen. Waar er voorheen te weinig eisen gesteld werden – waarvan de “eeuwige
251 student” het symptoom was - is dat nu doorgeschoten naar de andere kant. Zo wordt zeer
252 streng toegezien op de prestaties van eerstejaars met het bindend studieadvies als gevolg. Dit
253 leidt tot grote inefficiënties omdat deze studenten vaak in een andere stad hun studie opnieuw
254 moeten beginnen. Ook [de langstudeerboete en] het extra collegegeld voor een tweede studie
255 zijn belemmeringen die een efficiënt studeren en het optimaal ontplooiën van talenten in de
256 weg staan.

257
258 Voor de kenniseconomie is het van belang dat er geen barrières zijn voor het volgen van
259 onderwijs. Studenten, maar ook ouderen, moeten een zo vrij mogelijke toegang hebben tot
260 goed onderwijs. Zo is LibDem onder andere tegen het vragen van (extra) collegegeld voor een
261 tweede studie. Het volgen van een tweede studie kost meestal weinig extra geld van een
262 onderwijsinstelling omdat de student doorgaans efficiënt gebruik maakt van de hem geboden
263 mogelijkheden. Ook is LibDem tegen het extra collegegeld voor langstudeerders. Zij kosten de
264 onderwijsinstellingen immers weinig extra geld en men kan er van uit gaan dat iedereen
265 probeert zijn studie of opleiding zo snel mogelijk af te ronden.

266
267 De onderwijsinspectie heeft een specifieke rol in het onderwijs. De inspectie werkt niet als een
268 controlerende en bekritiserende instantie, maar werkt als een ‘critical friend’ samen met
269 scholen om doel en richting aan het onderwijs te geven.

270
271 De nieuwe studiefinanciering, bestaande uit een sociaal leenstelsel is een te hoge drempel
272 voor velen gebleken om aan de studie te beginnen. LibDem vindt dat het onderwijs voor ieder
273 toegankelijk moet zijn en dat er geen financiële drempels mogen zijn. Daarom moet voor
274 eerstejaars studenten weer een studiebeurs beschikbaar zijn, zodat zij in ieder geval zonder
275 financiële zorgen hun propedeuse kunnen halen. Voor studenten die dat behaald hebben, die
276 dus weten dat zij een studie op dat niveau aankunnen, is vervolgens het sociaal leenstelsel
277 beschikbaar.

278
279
280 Standpunten
281 a. Kwaliteitsverbetering in het onderwijs heeft hoge prioriteit.
282 b. Het management moet in dienst staan van het primaire proces en niet andersom.
283 c. De leraren vormen het hart van het leerproces. LibDem is daarom voorstander van het beter
284 belonen van goede leerkrachten.
285 d. Het schoolklimaat moet dusdanig zijn dat er wederzijds respect is tussen leraren, leerlingen
286 en ouders.
287 e. De overheid moet de kwaliteit van diploma's en certificaten waarborgen.
288 f. De menselijke maat voor de scholen zal leidend moeten zijn, om zo een veilige leeromgeving
289 te bieden. Zo mogelijk wil LibDem de kleinere schaal van onderwijsinstellingen bevorderen.

- 290 g. Studiefinanciering moet zodanig zijn dat studenten zich op hun studie kunnen concentreren.
291 Eerstejaars studenten krijgen een basisbeurs; na het behalen van de propedeuse is er
292 studiefinanciering door middel van het sociaal leenstelsel.
293 h. Het extra collegegeld voor een tweede of derde studie wordt afgeschaft.
294 i. Het bindend studieadvies wordt versoepeld; afhankelijk van oorzaken van de studievertraging
295 wordt bij dezelfde onderwijsinstelling een tweede kans geboden.
296 k. Afschaffen loting bij alle studierichtingen; eventuele capaciteitsproblemen oplossen door
297 vergelijkend toelatingsexamen of na propedeuse.
298 l. Het ook bij universiteiten en hogescholen doorgeschoten marktdenken (student als
299 consument) wijst LibDem af. Het gaat in de eerste plaats om het bijbrengen van vaardigheden
300 en kennis

304 5. Arbeidsmarkt en sociale zekerheid

305
306 In een moderne economie is arbeidsmobiliteit essentieel: de economie verandert snel en het is
307 noodzakelijk dat werknemers zich aan veranderde omstandigheden aanpassen en leren met
308 nieuwe technologieën om te gaan. Een leven lang leren is niet alleen een economische
309 noodzaak, het biedt ook de mogelijkheid aan het individu zich maximaal te ontplooiën.
310 Die noodzakelijke aanpassing betekent ook dat het wenselijk is om voor een goede werking
311 van de arbeidsmarkt te zorgen, met de nodige flexibiliteit en arbeidsmobiliteit. De overheid
312 dient daarbij wel oog te hebben voor de sociale gevolgen van de arbeidsmobiliteit. Dat betreft
313 zowel de onzekerheid over het inkomen als de consequenties voor sociale verbanden. Immers
314 de werkgemeenschap is één van de belangrijke gemeenschappen waartoe men behoort en bij
315 verhuizing in verband met werk heeft dat ook gevolgen voor andere gemeenschappen, zoals
316 buurt, verenigingen e.d.

317
318 Een goede sociale zekerheid dient er voor te zorgen dat bij verlies van werk in ieder geval de
319 eerste maanden het inkomen niet (sterk) achteruit gaat. Maar het sociaal vangnet moet geen
320 hangmat, maar een trampoline zijn. Dat betekent dat de overheid een actief beleid moet
321 voeren om eenieder die een beroep doet op de sociale zekerheid – of die dat om andere
322 redenen wenst – een goede, professionele begeleiding op de arbeidsmarkt te geven.
323 Uitgangspunt moet zijn dat iedereen te allen tijde opnieuw de kans krijgt om zich zo goed
324 mogelijk te ontplooiën, ook na ontslag of faillissement. Op dit vlak is er veel ruimte voor
325 verbetering. En deze verbetering is noodzakelijk om er voor te zorgen dat daadwerkelijk ieder
326 mens in staat is richting te geven aan zijn eigen leven. Kortom, het is een essentiële
327 voorwaarde voor een samenleving, waarin – zoals ons dat voor ogen staat – de vrijheid van
328 het individu centraal staat.

329
330 In een markteconomie is de beloning van een werknemer in beginsel gerelateerd aan zijn
331 productiviteit. Niet iedereen zal evenwel in staat zijn om in onze moderne economie te allen
332 tijde een zodanige arbeidsproductiviteit te realiseren dat hij daarmee voldoende inkomen
333 verdient om rond te kunnen komen. Voor degenen waarvan de arbeidsproductiviteit te gering is
334 om een redelijk bestaan te verdienen wordt een loonkostensuppletie ingesteld, die gerelateerd
335 is aan het verdiende uurloon. Dit is te vergelijken met de 'earned income tax credit' in de
336 Verenigde Staten. Zodoende kan werkgelegenheid worden gecreëerd waarvoor de
337 arbeidskosten minder zijn dan het minimumloon, terwijl de betrokken werknemer wel een
338 aanvaardbaar inkomen verdient.

339
340 Nederland kent nu veel zzp'ers en flexwerkers. Deze hebben de klappen van de kredietcrisis
341 opgevangen, waardoor de werkloosheid in Nederland – volgens de statistieken – laag is
342 gebleven. Veel van deze zzp'ers en flexwerkers hebben onder de huidige omstandigheden
343 moeite met het vinden van opdrachten en werk en komen in financiële problemen. Zij vallen tot

344 nu toe buiten veel sociale zekerheid voorzieningen, zoals een
345 arbeidsongeschiktheidsverzekering, en kunnen zich vaak alleen met veel moeite en tegen
346 hoge kosten verzekeren, waardoor velen onverzekerd zijn. Dat moet anders en er is geen
347 reden zzp'ers en flexwerkers systematisch anders te behandelen dan gewone werknemers.
348

349 Participatie van vrouwen kan worden bevorderd door zorg te dragen voor betere en betaalbare
350 kinderopvang en het nastreven van een doorlopend schoolrooster op de basisschool.
351 Kinderopvang is evenwel primair een verantwoordelijkheid van de ouders; deze kan daarom
352 niet gratis zijn.
353

354 Een algemeen principe is voorts dat waar de overheid voor speciale gevallen bijzondere
355 voorzieningen treft, de betrokkenen wel de normale kosten moet dragen die met het gebruik
356 van deze voorzieningen gemoeid zijn.
357

358

359 Standpunten

360

- 361 a. LibDem wil de werkloosheidsuitkeringen voor de eerste drie maanden verhogen; daarna is
362 de uitkering afhankelijk van de inspanningen en de mogelijkheden om weer een baan te
363 vinden.
- 364 b. Met een evenwichtige versoepeling van het ontslagrecht kunnen meer banen gecreëerd
365 worden en zal de dynamiek in de economie toenemen.
- 366 c. LibDem staat voor een actievare en professionele arbeidsmarktbemiddeling bij
367 werkloosheid.
- 368 d. Voor zzp'ers worden voorzieningen getroffen waardoor zij sociale zekerheid kunnen krijgen
369 tegen analoge condities als werknemers.
- 370 e. LibDem is voor meer banen voor laaggeschoolden, waarmee toch een aanvaardbaar
371 inkomen wordt verdiend. Om deze doelstelling te bereiken wordt een vorm van
372 loonkostensubsidie ingevoerd, waardoor werkgevers aangemoedigd worden mensen aan
373 te nemen tegen lage loonkosten.
- 374 f. LibDem is voor een goede en betaalbare kinderopvang; deze kan niet gratis zijn.
375

376

377 **6. Integratie**

378

379 Nederland is een multiculturele samenleving. Dat vraagt om wederzijds respect tussen de
380 verschillende culturen. Dat respect mag van alle individuen en groeperingen in de samenleving
381 worden gevraagd. De afgelopen jaren heeft het daar zichtbaar aan ontbroken.
382

383

384 Werk is de beste vorm van integratie. Ook onderwijs dient een belangrijke rol bij integratie te
385 spelen. Het is van belang dat de onderwijsinspectie daar nauwlettend op toeziet.

386

387 Tevens vinden wij het van belang dat het beleid er op gericht is dat alle kinderen die in
388 Nederland opgroeien, op een goede manier in de Nederlandse samenleving integreren. Dat
389 houdt onder meer in dat er alles aan wordt gedaan om achterstanden weg te werken, zowel bij
390 kinderen met een autochtone als met een allochtone achtergrond.

391

392 Standpunten

393

- 394 a. Integratiebeleid is gericht op het bevorderen van het wederzijds respect tussen
395 verschillende culturen.
- 396 b. Zij die naar Nederland komen met de intentie zich blijvend te vestigen worden geacht aan
397 het maatschappelijk en economisch verkeer in Nederland deel te nemen; dit houdt onder

398 meer in het beheersen van de Nederlandse taal. Dit uitgangspunt maakt een integraal
399 onderdeel uit van het sociaal beleid.
400 c. Discriminatie van het individu of groepen van individuen op enigerlei wijze wordt bestreden.

401
402
403
404

7. Bestuur

405 Over het openbaar bestuur is de laatste jaren veel verwarring ontstaan. Er is veel gesproken
406 over bestuurlijke vernieuwing, zonder dat duidelijk was welke problemen daarmee opgelost
407 zouden moeten worden. De vraag of het beter laten functioneren van de bestaande structuren
408 niet afdoende was kwam daarbij te weinig aan de orde, vaak door gebrek aan kennis van die
409 structuren. Ook zijn allerlei voorstellen gedaan zonder na te gaan of de voorgestelde
410 oplossingen niet nog meer problemen zouden veroorzaken. Dat geldt bijvoorbeeld voor een
411 verandering van het kiesstelsel of zelfs voor het invoeren van een gekozen burgemeester,
412 zonder dat de consequenties daarvan goed doordacht waren. Tijd voor reflectie wordt
413 nauwelijks gegund. Wij zijn niet principieel tegen iedere verandering in het openbaar bestuur,
414 maar vinden dat je alleen dan moet veranderen als duidelijk is dat de bestaande structuren niet
415 werken en dan op basis van een weloverwogen plan. Dat geldt ook voor de Europese Unie, die
416 inmiddels – ook al ontkennen sommigen dat – tot één van de bestuurslagen gerekend moet
417 worden.

418
419 De tendens om steeds meer taken en verantwoordelijkheden van het Rijk – vaak uit
420 bezuinigingsoverwegingen – bij de gemeentes neer te leggen, moet gekeerd worden. Dit leidt
421 alleen maar tot een ongewenste ongelijkheid tussen de gemeentes bij het uitvoeren van
422 Rijkstaken. Als efficiency bij de uitvoering het hoofdmotief is, dan dient dat door verbetering
423 van de bedrijfsvoering binnen de Rijksdienst bewerkstelligd te worden, niet door het afschuiven
424 van de verantwoordelijkheden.

425
426 Verder is er een tendens om te pas en te onpas Nederland bestuurlijk weer op de tekentafel te
427 willen leggen. Provincies worden op papier samengevoegd, waterschappen opgeheven,
428 gemeentes moeten fuseren. Dat leidt vaak tot veel onrust, een grotere afstand van de burgers
429 tot het bestuur en in veel gevallen tot veel hogere kosten dan voorheen. Deze tendens moet
430 stoppen. LibDem is niet a priori tegen hervormingen, maar alleen op basis van een heldere
431 analyse, waarbij eerst de problemen benoemd worden, alternatieven geschetst en besproken
432 en dan pas eventuele conclusies worden getrokken en aanbevelingen gedaan.

433
434 Er moet voorts meer symmetrie komen in de rechten en plichten van burgers van alle delen
435 van het koninkrijk. Alle Nederlanders - van Europese dan wel van Caribische achtergrond -
436 moeten overal in het Koninkrijk gelijk behandeld worden.

437
438
439

Standpunten

- 440
- 441 a. Bestuurlijke vernieuwing alleen na grondige analyse van de op te lossen problemen en op
 - 442 basis van een weloverwogen plan.
 - 443 b. Het samenvoegen dan wel herindelen van gemeentes, provincies of waterschappen vindt
 - 444 pas plaats na een grondige analyse van de op te lossen problemen en de te verwachten
 - 445 voordelen op basis van een weloverwogen plan.
 - 446 c. Rijkstaken niet nodeloos naar gemeentes of provincies overhevelen.
 - 447 d. Een aantal Rijkstaken die ten onrechte aan de decentrale overheden zijn toegewezen,
 - 448 worden weer door het Rijk uitgevoerd.
 - 449 e. Meer duidelijkheid over de relaties binnen het Koninkrijk.

450
451

452 **8. Overheid**
453
454 Er is veel kritiek op het functioneren van de overheid. En vaak terecht. Er zijn vele voorbeelden
455 van niet bereikbare ambtenaren, trage besluitvorming, beleid dat niet goed doordacht is. Er zijn
456 gelukkig ook voorbeelden van het tegendeel. Toch is het algemene beeld niet onverdeeld
457 gunstig. Eén van de redenen daarvan is een inadequaat management, hetgeen zich veelal uit
458 in een te ver doorgeslagen managementcultuur, wat vaak ten koste gaat van inhoudelijke
459 kennis en continuïteit. Er is te veel procesmanagement en vaak (veel) te weinig aandacht voor
460 de inhoud. Dat geldt zowel voor beleid als uitvoering.
461 In het verleden is vaak ten onrechte privatisering als de oplossing gekozen voor een falend
462 management binnen de overheid, waarmee de problemen vaak vergroot zijn in plaats van
463 opgelost. Er moet dan ook voorzichtigheid betracht worden bij het privatiseren of uitbesteden
464 van overheidstaken.

465
466 De kwaliteit van de overheid dient verbeterd te worden. Het opleggen van prestatie-indicatoren
467 of benchmarks is daarvoor niet in alle gevallen de goede oplossing. Soms werkt dat averechts,
468 doordat procesmanagers daarop gaan sturen en dan de eigenlijke doelstellingen uit het oog
469 verliezen. Kwaliteitsbewaking door visitaties – mits goed vormgegeven – verdient in veel
470 gevallen de voorkeur.

471 Daarnaast dient de kwaliteit van de overheid bewaakt te worden door voor burgers een
472 effectieve klachtenprocedure voor al het overheidshandelen in te stellen, waarbij voor iedere
473 klager volstrekt transparant is wat met zijn klacht gebeurt en er voorts mogelijkheden voor
474 beroep zijn. Hier valt veel te verbeteren. De overheid dient de burger serieus te nemen. Pas
475 dan is er daadwerkelijk sprake van respect.

476
477 De ambtelijke cultuur dient verbeterd te worden, met meer aandacht voor inhoud en kwaliteit.
478 Onder meer moet het waarschuwen voor verkeerde keuzes en het formuleren van
479 alternatieven voor het beleid niet ten koste van de carrière van de betrokken ambtenaar gaan,
480 die daarmee immers het publiek belang dient.

481
482 Voorts is het wenselijk het aantal bijbaantjes en commissariaten van de publieke ambtsdragers
483 te beperken. Dat zal tevens de openheid in de samenleving bevorderen, omdat ook relatieve
484 buitenstaanders dan de mogelijkheid krijgen een bijdrage te leveren.

485 486 487 Standpunten

- 488
489 a Meer aandacht voor inhoudelijke kennis en continuïteit.
490 b Kritisch omgaan met het stellen van – doorgaans misplaatste – kwantitatieve
491 doelstellingen.
492 c Geen ondoordachte bezuinigingsvoorstellen voor het aantal ambtenaren.
493 d Grote transparantie in beleid en uitvoering.
494 e Effectieve klachtenprocedure voor alle overheidshandelingen: iedere overheidsinstelling
495 moet een aanspreekpunt hebben waar burgers met klachten over die overheid naar toe
496 kunnen.
497 f Beperking aantal bijbaantjes voor politieke ambtsdragers en ambtenaren.

498 499 500 501 **9. Rechtsstaat, justitie en rechterlijke macht**

502
503 Een goed rechtsstelsel, waarbij de rechten en plichten evenwichtig verdeeld en zo duidelijk
504 mogelijk zijn, is essentieel voor zowel de vrijheid van het individu als voor de economie en dus

505 voor onze welvaart. Dat vraagt om een goede wetgeving en om goede kwaliteit en voldoende
506 bezetting van de rechterlijke macht. Beide zijn onderwerp van zorg.
507 De wetgeving wordt in eerste instantie in de Tweede Kamer behandeld. In tegenstelling tot
508 vroeger, zijn er nu veel minder Kamerleden die een juridische opleiding hebben. Dat gaat ten
509 koste van de kwaliteit van de wetgeving, zoals onder meer door leden van de Eerste Kamer
510 regelmatig geconstateerd wordt. De gevolgen daarvan strekken zich over de hele samenleving
511 uit.

512
513 Ook de rechterlijke macht staat onder druk. Hier is eveneens de managementcultuur te ver
514 doorgeschoten. Daarbij komt nog dat jarenlang de honorering van de leden van de rechterlijke
515 macht achtergebleven is bij die in de advocatuur. Beide aspecten gaan ten koste van de
516 noodzakelijke onafhankelijkheid en kwaliteit van onze rechtspraak.

517
518 Het belang van een goed rechtstelsel en een kwalitatief hoogwaardige, onafhankelijke
519 rechterlijke macht kan nauwelijks overschat worden. Niet alleen op grond van
520 maatschappelijke, maar ook van economische overwegingen. Als wij door blijven modderen,
521 valt nu al te voorspellen dat over – bijvoorbeeld – 15 jaar een studie gepubliceerd wordt
522 waaruit blijkt dat het bedrijfsleven last heeft van rechtsonzekerheid en dat onze economie daar
523 aantoonbaar onder lijdt. Het zal dan decennia vergen om een slechte reputatie te herstellen.
524 Het is zaak de bakens tijdig te verzetten.

525
526 De laatste jaren zijn maatregelen getroffen die de toegang tot de rechterlijke macht beperken,
527 zoals het verhogen van de griffierechten. In een rechtstaat behoort de drempel om een beroep
528 op de rechter te doen, zo laag mogelijk te zijn. Wel zouden er mogelijkheden moeten zijn die
529 het onterecht procederen en traineren van procedures afstraffen.

530
531 In ons rechtstelsel is een praktijk geslopen, die de duidelijkheid en de rechtszekerheid niet ten
532 goede komt, te weten het systematisch gedogen. Een bepaalde handeling wordt bij wet
533 strafbaar gesteld; vervolgens wordt openlijk kenbaar gemaakt dat overtreding – tot een
534 bepaalde grens – niet vervolgd zal worden. Van tweeën één: óf de bedoelde handelingen
535 worden maatschappelijk aanvaardbaar geacht, óf de feiten worden als niet toelaatbaar
536 beschouwd. In het eerste geval dienen zij uit het strafrecht geschrapt te worden, inclusief de
537 bijbehorende handelingen. In het tweede geval dienen de strafbare feiten daadwerkelijk
538 vervolgd te worden.

539 Standpunten

- 540
541
- 542 a. Meer aandacht voor kwaliteit wetgeving in Tweede Kamer; onder meer wordt er meer
 - 543 aandacht gegeven aan de adviezen van de Raad van State.
 - 544 b. Versterking van de rechtelijke macht door een betere salariering van rechters en officieren
 - 545 van justitie.
 - 546 c. Ook bij de rechterlijke macht geldt dat het management er ten dienste van het primair
 - 547 proces moet zijn en niet andersom.
 - 548 d. De recente verhoging van de griffierechten wordt teruggedraaid.
 - 549 e. Gedogen alleen als tijdelijke oplossing: de wet is bepalend voor het beleid.
- 550

551
552

553 **10. Europa**

554
555 De meeste mensen ervaren het lidmaatschap van de Europese Unie als positief. En terecht:
556 het levert een belangrijke bijdrage aan onze welvaart. En toch is Europa steeds minder geliefd.
557 Dat heeft vooral te maken met de wijze waarop de meeste politici met Europa omgaan en
558 daarbij de – terechte – zorgen van de kiezers negeren. Er zijn slechts twee smaken: je bent

559 vóór Europa, zoals de meeste middenpartijen en met name D66, of je bent tegen Europa,
560 zoals de PVV en in mindere mate de SP. Met deze houding komen wij niet veel verder.

561
562 Om te beginnen moet erkend worden dat de bezwaren die veel mensen tegen de huidige
563 Europese Unie hebben, terecht zijn. Zij bestaan uit drie verschillende aspecten:

564
565 i) besluitvorming: enerzijds is de Europese Unie een ongecontroleerde, bureaucratische
566 macht; anderzijds is de besluitvorming zeer ineffectief, zoals bijvoorbeeld bleek bij de
567 vluchtelingencrisis.

568
569 ii) op sommige terreinen heeft Europa te veel macht, zoals bijvoorbeeld over het
570 begrotingsbeleid van de lidstaten, en op andere terreinen te weinig, zoals bijvoorbeeld
571 inzake het milieubeleid.

572
573 iii) sommige mensen hebben last van de Europese Unie, zoals bijvoorbeeld de
574 vrachtwagenchauffeur die ontslagen is vanwege concurrentie uit landen met lagere
575 arbeidskoten.

576
577 Dit zijn terechte bezwaren en LibDem vindt dat zij serieus moeten worden genomen. Dat
578 vraagt om structurele, goed doordachte en evenwichtige oplossingen. LibDem heeft daarvoor
579 de volgende voorstellen:

580
581 *besluitvorming*

582 De Europese Unie heeft nu 28 lidstaten, maar de instellingen en de wijze van besluitvorming
583 zijn nog dezelfde als in de Gemeenschap van zes lidstaten. Dat wringt dus. Waar in de
584 beginjaren er zes ministers in de Raad om tafel zaten, zijn dat er nu 28. Het gevolg is dat de
585 besluitvorming in Europa steeds ondoorzichtiger is en moeilijker te controleren. Mensen
586 hebben dan ook het gevoel dat zij de grip op de macht kwijt zijn. Dat gevoel is terecht. LibDem
587 vindt ook dat wij toe moeten naar een andere wijze van besluitvorming, die zowel
588 democratischer is als efficiënter. Dat betekent niet dat de Europese Unie meer bevoegdheden
589 krijgt. Dat betekent alleen dat de bevoegdheden die Europa nu heeft, beter democratisch
590 gecontroleerd worden. Dat vraagt om een aanpassing van de Europese instituties, met de
591 nodige checks and balances.

592
593 De enige manier om de burgers weer controle op de besluitvorming te geven, is om Europa
594 democratischer te maken: het Europa van de burger in plaats van het Europa van de
595 hoofdsteden. Eén element daarvan is het kiezen van het Europees Parlement door middel van
596 Europese kieslijsten, zodat je ook op een Deense of een Spaanse lijsttrekker kunt stemmen.
597 Daarmee wordt duidelijker op wie je precies stemt en welk programma wordt uitgevoerd. Nu is
598 dat warrig: zo zitten VVD en D66 – met een totaal andere kijk op Europa – in één fractie en zit
599 het CDA met de partij van Berlusconi in één fractie. Daarnaast zou de Europese Commissie
600 niet meer moeten bestaan uit één lid van iedere lidstaat, maar uit een kleiner aantal leden die
601 als team en als individu het vertrouwen genieten van een meerderheid van het Europees
602 Parlement. De Europese Commissie kan daardoor kleiner worden en hoeft niet voor ieder
603 Commissaris een apart beleidsonderdeel te zoeken.

604
605 Deze voorstellen betekenen niet meer macht voor Europa, het betekent alleen dat de macht
606 die Europa toch al heeft, beter controleerbaar wordt. De meeste Haagse partijen miskennen
607 het probleem van de gebrekkige democratie en zijn als gevolg van de uitslag van het
608 referendum over de Grondwet in 2005 alleen maar schuchterder geworden. Ten onrechte! Wij
609 moeten verder. De Haagse struisvogelpolitiek leidt alleen tot nog meer verlies aan macht en
610 uiteindelijk tot nog meer frustraties.

611
612

613 *bevoegdheden*
614 De meeste bevoegdheden die de Europese Unie nu heeft zijn logisch en vloeien voort uit de
615 gemeenschappelijke doelstellingen. Op sommige specifieke terreinen kun je je afvragen of dat
616 altijd direct noodzakelijk is - denk aan de schoolmelk – maar daar hebben weinig mensen echt
617 last van, ook al vinden sommigen zich daarover op.

618
619 Toch is het noodzakelijk om kritisch naar de bevoegdheden te kijken. Eén ervan is de
620 bemoeienis die de Europese Unie nu heeft met het begrotingsbeleid van de lidstaten in het
621 kader van de monetaire unie. Uit economisch oogpunt is dat niet noodzakelijk (zie onder) en
622 het is zelfs nadelig. Zo heeft Nederland de laatste jaren – onder invloed van de regels uit
623 Brussel – een begrotingsbeleid gevoerd dat schadelijk was voor de Nederlandse economie,
624 maar ook schadelijk was voor Europa, gelet op het grote overschot op de betalingsbalans.

625
626 Ook zijn er terreinen waar het beter zou zijn als Europa meer bevoegdheden had. Zoals op het
627 gebied van belastingen om belastingontduiking tegen te gaan. Of voor het milieubeleid om dat
628 met marktconforme instrumenten te voeren. Zie daarover de paragraaf over milieu

629
630
631 *last*
632 Een derde bezwaar is dat sommige mensen last hebben van Europa, bijvoorbeeld als hun
633 baan op de tocht komt te staan door concurrentie uit andere landen. LibDem vindt dat ook dat
634 bezwaar serieus moet worden genomen. Het arbeidsmarkt dat LibDem voorstelt (zie paragraaf
635 5) komt voor een groot deel aan dat bezwaar tegemoet: mensen die werkloos worden houden
636 inkomenszekerheid en worden actief naar een nieuwe baan begeleid.

637
638 *Identiteit*
639 Wij vinden het van belang dat de Nederlandse identiteit behouden blijft. Dat kan evenwel alleen
640 als wij een duidelijke visie weten te formuleren op de toekomst van de Europese Unie.
641 Daaraan ontbreekt het bij de meeste politieke partijen. Het is vooral dat gebrek aan visie dat
642 ten grondslag ligt aan de huidige (vermeende) afkeer van Europa.

643
644 *Uitbreiding*
645 Er is tot nu toe veel te makkelijk besloten om toetredingsonderhandelingen met kandidaat-
646 lidstaten te beginnen, zonder dat de kiezer zich daarover heeft kunnen uitspreken. Krachtens
647 art. 49 van het Verdrag van Lissabon is daarvoor goedkeuring van het Europees Parlement
648 vereist. LibDem vindt dat het Parlement een dergelijke goedkeuring alleen zou moeten kunnen
649 geven als de kiezer zich hierover eerst heeft kunnen uitspreken bij de eerstkomende
650 verkiezingen voor het Europees Parlement.

651
652 *Turkije*
653 LibDem is voorts van mening dat het verkeerd was om toetredingsonderhandelingen met
654 Turkije aan te gaan, los van de recente gebeurtenissen.
655 Turkije is een belangrijk land en Nederland heeft er nu al 400 jaar goede relaties mee. Maar
656 Turkije ligt voor het overgrote deel in Azië en kan daarom dus niet als een echt Europees land
657 worden gezien. Een eventuele toetreding van Turkije tot de Europese Unie zal de Unie uit
658 evenwicht brengen en zal het draagvlak voor Europa nog verder doen afnemen. Turkije kan
659 bovendien een stabiliserende rol spelen in de regio, deze rol zal sterker zijn als zij geen lid is
660 van de Europese Unie. Turkije moet dan ook geen lid van de Europese Unie worden. Wel zou
661 Turkije desgewenst tot de Europese Economische Ruimte kunnen toetreden (zelfde status als
662 bijvoorbeeld Noorwegen) of anderszins voordelen van de interne markt, wellicht inclusief
663 structuurfondsen, kunnen genieten alsmede een sterk partnerschap met de Europese Unie
664 aangaan.

665
666

667 *Monetaire unie*
668 De eurocrisis heeft duidelijk gemaakt dat er weeffouten in de monetaire unie zijn. De Europese
669 regeringsleiders volgen een oude reflex en hebben meer bevoegdheden overgedragen aan
670 niet-democratische gecontroleerde organen en hebben daarmee het nationaal budgetrecht
671 uitgehold.

672
673 Duidelijk is dat een aantal structurele maatregelen genomen moeten worden die een nieuwe
674 crisis voorkomen. Dat betreft in de eerste plaats een Europees toezicht op banken, regels voor
675 een depositogarantiestelsel en een resolutieautoriteit voor het afwickelen van insolvable
676 banken

677 Daarnaast dienen de overheden onder zeer strenge voorwaarden toegang te hebben tot een
678 kredietfaciliteit als het ESM. Begrotingsdiscipline is in de eerste plaats de verantwoordelijkheid
679 van de betrokken lidstaat. De kapitaalmarkt kan een belangrijke rol spelen in het afdwingen
680 van begrotingsdiscipline. Voor zover nodig, kunnen mechanismen worden ingevoerd die dat
681 versterken.

682
683 Om het hoofd te bieden aan deze eurocrisis moet onderscheid gemaakt worden tussen
684 houdbare en niet-houdbare schuld.

685 Wanneer een schuldpositie niet houdbaar is, dient deze geherstructureerd te worden, waarbij
686 beleggers en overheden hun verlies nemen. Het betreffende land moet maatregelen nemen
687 om de economie en de overheidsfinanciën weer op orde te krijgen. Steun van het ESM is pas
688 aan de orde als de situatie houdbaar is en het land de gemaakte afspraken nakomt.

689 Wanneer een schuldpositie wel houdbaar is, maar het land te maken heeft met speculatie of
690 wantrouwen door beleggers, kan steun uit het ESM worden gegeven. Deze steun is tijdelijk en
691 kan weer ingetrokken worden wanneer de financiële markten van de houdbaarheid van de
692 schuld overtuigd zijn.

693 In beide gevallen is de uitgifte van Eurobonds overbodig; vanwege alle bezwaren die
694 daartegen in te brengen zijn, is deze niet wenselijk.

695
696 De recente overdracht van bevoegdheden op het gebied van economie en begroting aan
697 Europa was niet nodig geweest als voldoende gebruik wordt gemaakt van de hierboven
698 geschetste mechanismen. De huidige situatie heeft duidelijke nadelen. Niet alleen zijn
699 bevoegdheden overgedragen aan een ongecontroleerde, bureaucratische macht, maar ook is
700 het beleid dat daaruit voortvloeit te star. Een duidelijk voorbeeld is de situatie in Nederland.
701 Voor de Nederlandse economie zou het beter zijn om de binnenlandse vraag op peil te
702 houden, hetgeen inhoudt dat het begrotingstekort niet te snel verlaagd moet worden. Dat is ook
703 goed voor Europa, want als de vraag in noord-Europa op peil blijft, kunnen de Zuid-Europese
704 landen meer exporteren, waardoor zij hun economie makkelijker kunnen hervormen.

705
706 Standpunten

- 707
708 a. Politiek Den Haag heeft te weinig lering getrokken uit het 'nee' tegen de Grondwet in 2005
709 en daar vooral de verkeerde conclusies aan verbonden.
710 b. Europa blijft zijn huidige basisvorm houden: geen Europese superstaat en geen federaal
711 Europa.
712 c. Wel dient er met spoed gewerkt te worden aan een betere democratische controle van de
713 Europese macht
714 d. Dit vraagt om een herziening van het Verdrag van Lissabon, waarbij het
715 besluitvormingsproces en de controle op de macht aangepast moeten worden aan een
716 Unie van 28 lidstaten.
717 e. LibDem wil het Europa van de burger realiseren in plaats van het huidige Europa van de
718 lidstaten.
719 f. Eerst een duidelijke visie hierover binnen Nederland bereiken; vervolgens coalities zoeken
720 met gelijkgestemden in de andere lidstaten.

- 721 g. De kwestie van de zetel van het Europees Parlement (Straatsburg/Brussel) en van de
722 Raad (Brussel/Luxemburg) moet worden opgelost in het kader van een herziening van het
723 vestigingsplaatsenbeleid van de Europese instellingen.
- 724 h. LibDem vindt dat aan het openen van onderhandelingen met nieuwe kandidaat-lidstaten
725 een verkiezing van het Europees Parlement vooraf moet gaan, waar de kiezer zich over
726 deze vraag heeft kunnen uitspreken.
- 727 i. De mogelijke toetreding van Turkije brengt een aantal nog onopgeloste problemen met zich
728 en dient te worden afgewezen.
- 729 j. Er komt een Europees toezicht op banken en een evenwichtig stelsel van
730 depositogaranties.
- 731 k. Begrotingsdiscipline is in de eerste plaats een verantwoordelijkheid van de lidstaten; de
732 Europese begrotingsregels worden herzien.
- 733 l. De disciplinerende werking van de kapitaalmarkt wordt zo nodig versterkt.
- 734 m. Er worden geen Eurobonds uitgegeven.
- 735 n. Europa speelt wel een coördinerende rol in het macro-economisch beleid; dat mag evenwel
736 niet tot dwingende maatregelen leiden.
- 737
738

739 **11. Milieu en energie**

740

741 Wie oog heeft voor de toekomst, zet de zorg voor het milieu hoog op de politieke agenda. Wij
742 moeten overgaan van een lineaire economie –waarbij de grondstoffen uit de bodem gehaald
743 worden en het de afvalstoffen in het milieu gedumpt worden – naar een circulaire economie –
744 waarbij alle grondstoffen worden hergebruikt.

745

746 Eén van de eerste grondstoffen waar de overgang naar een circulaire economie urgent is,
747 betreft de fossiele brandstoffen en de uitstoot van CO₂. De klimaatverandering, de toenemende
748 CO₂ concentratie en de stijging van de zeespiegel tonen aan dat wij niet door kunnen gaan met
749 het steeds verder uitstoten van CO₂ uit fossiele brandstoffen. Er moeten concrete doelen
750 worden gesteld, die verder gaan dan hetgeen in december 2015 in Parijs is afgesproken.

751

752 Een effectief milieubeleid dient marktconform te zijn. Grensoverschrijdende milieuvervuiling
753 vergt voorts een internationale (Europese) aanpak.

754 Een adequaat – en wellicht streng – milieubeleid hoeft niet ten koste van onze
755 concurrentiepositie te gaan. Integendeel, een milieubeleid dat vooruitziet en anticipeert op de
756 toekomstige energieschaarste kan ons bedrijfsleven uiteindelijk een concurrentievoordeel
757 opleveren.

758

759 Ook het energiebeleid vraagt om in ieder geval een duidelijke visie op wat Europees en wat
760 nationaal wordt geregeld. Een schaarste aan olie en gas is op termijn onvermijdelijk. We weten
761 nu alleen niet precies wanneer deze zich zal voordoen. Het is daarom van belang de
762 ontwikkeling van alternatieve vormen van – duurzame - energie te stimuleren. Er gebeurt
763 weliswaar al veel op dit gebied; het gaat er evenwel om zorg te dragen voor een brede
764 toepasbaarheid van mogelijke alternatieven. Een voorbeeld is biodiesel; deze wordt in
765 Duitsland en Frankrijk op grotere schaal toegepast dan in Nederland.

766 Kernenergie is een uiterst omstreden energiebron. Uit een oogpunt van CO₂ uitstoot lijkt
767 toepassing aantrekkelijk, daartegenover staat dat de afvalproblemen voor toekomstige
768 generaties een ernstige milieubelasting zijn. Onderzoek kan er toe leiden dat op de langere
769 termijn een oplossing gevonden wordt voor het afvalprobleem. Derhalve wordt onderzoek naar
770 kernenergie (kernfusie) wel nagestreefd.

771

772 De distributienetten vervullen een publieke functie : er is immers voor de consument geen
773 keuzevrijheid en van concurrentie is derhalve geen sprake. Zij moeten daarom in publieke
774 handen blijven.

775
776 Er worden veel grondstoffen en ook energie verspild doordat veel duurzame
777 consumentengoederen vaak niet meer te repareren zijn als één onderdeel stuk gaat. Als
778 bijvoorbeeld een onderdeel van een wasmachine van 10 jaar oud niet meer te krijgen is, moet
779 de gehele wasmachine weggedaan worden en een nieuwe gekocht. Dit leidt tot een zware en
780 veelal overbodige belasting van het milieu. Beter zou zijn als de betreffende wasmachine
781 gerepareerd kan worden. Ook hier wil LibDem de markt laten werken. Er moet (Europese)
782 wetgeving komen die bedrijven verplicht om aan te geven hoe lang zij nog voor het betreffende
783 product service zullen verlenen, zodat het kan blijven functioneren. De consument kan dan
784 kiezen voor het product met, gegeven de prijs en kwaliteit, de langste levensduur.
785

786 Standpunten

- 788
- 789 a. LibDem is voor een marktconform milieubeleid: het gaat er om de externe effecten van de
790 milieuvervuiling te internaliseren: de milieuvervuiling moet in de prijs van het goed tot
791 uitdrukking komen (“de vervuiler betaalt”).
 - 792 b. Dus geen subsidiering van zaken die voor de ontvanger toch al nuttig moeten zijn (zoals
793 woningisolatie).
 - 794 c. Indien nodig is LibDem voorstander van tijdelijke subsidies om nieuwe technologieën te
795 ontwikkelen.
 - 796 d. LibDem is voor de geleidelijke en aangekondigde invoering van een algemene (Europese)
797 heffing op CO₂-uitstoot; de opbrengsten daarvan worden aan de burger teruggegeven in de
798 vorm van lastenverlichting (vervuilende producten worden zo duurder en schone producten
799 goedkoper) en er komt een correctiemechanisme aan de Europese buitengrens (Border
800 Carbon Adjustment, BCA) om de nadelen voor de concurrentiepositie van Europese
801 bedrijven te compenseren.
 - 802 e. Wij moeten anticiperen op toekomstige energieschaarste door alternatieve energiebronnen
803 te zoeken.
 - 804 f. Distributienetten blijven in publieke handen.
 - 805 g. Met kernenergie moeten wij behoedzaam omgaan, maar er rust geen taboe op. Onderzoek
806 moet zeker voortgezet en gestimuleerd worden.
 - 807 h. Er moet (Europese) wetgeving komen die bedrijven verplicht duidelijk kenbaar te maken tot
808 welk jaar zij voor het door hen aangeboden product nog service zullen verlenen zodat dit
809 nog kan blijven functioneren.
810

811 **12. Verkeer, vervoer**

812
813
814 Mobiliteit is essentieel voor onze economie. Het is daarom van belang het fileprobleem goed
815 aan te pakken. Dat kan niet alleen door meer asfalt te leggen, maar ook door te zorgen voor
816 een betere doorstroming op bestaande wegen. Dat kan bijvoorbeeld door het instellen van een
817 groene golf met snelheidsindicatie op randwegen en in steden. Maar dat kan ook door meer
818 snelheidsindicaties te geven op snelwegen, wanneer zich knelpunten voordoen.
819

820 Daarnaast kan het wegverkeer ontlast worden door zorg te dragen voor een goed openbaar
821 vervoer en vervoer over water. Het openbaar vervoer is een overheidstaak: als reiziger kun je
822 immers niet uit twee concurrerende spoormaatschappijen kiezen. Bij lijnbussen is dat in theorie
823 denkbaar, maar in de praktijk leidt dat tot inefficiënties. De overheid dient daarom zorg te
824 dragen voor een goed, frequent en betaalbaar openbaar vervoer met een goede
825 dienstverlening. Er is in dit opzicht veel ruimte voor verbetering.
826

827 Om het gebruik van het openbaar vervoer te vergemakkelijken, dient ook de aan- en afvoer
828 naar stations verbeterd te worden. Dit is immers vaak een knelpunt, dat tot veel tijdverlies leidt.
829 Hier kan het semi-openbaar vervoer een grotere rol spelen.

830
831 In de eerste plaats taxi's. Het is van belang dat er meer en betaalbare taxi's komen. De
832 taximarkt is een aantal jaren geliberaliseerd, doch dit is halfslachtig gebeurd, zonder goed over
833 de consequenties na te denken. Ook staat de kwaliteit van het aangeboden taxivervoer in onze
834 grote steden (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag) in schril contrast met de aangeboden
835 kwaliteit, uniformiteit, en duidelijke tarievenstructuur die men in andere wereldsteden aantreft.
836 Terwijl dit een van de visitekaartjes van onze land is. De overheid dient hier zijn rol als
837 marktmeester op zich te nemen door zorg te dragen voor concurrentie en transparantie voor de
838 consument.

839
840 Ten tweede kan er een beter en overzichtelijker systeem komen van belbussen en gedeelde
841 taxi's. Dit kan ook de bereikbaarheid in afgelegen gebieden verbeteren.

842
843 Ten derde kan een stelsel van huurauto's en huurfietsen bij stations worden gecreëerd dan wel
844 verder uitgebreid, waardoor het mogelijk moet zijn een reis gedeeltelijk met het openbaar
845 vervoer en gedeeltelijk per fiets en auto te plannen.

846
847

848 Standpunten

- 849
- 850 a. De bereikbaarheid van Nederland dient geoptimaliseerd te worden, waarbij alle wijzen van
 - 851 vervoer betrokken moeten worden, zowel via de lucht, als over spoor en weg.
 - 852 b. Waar nodig dienen capaciteitsproblemen op de weg aangepast te worden door verbreding
 - 853 van bestaande wegen of aanleg van nieuwe.
 - 854 c. Daarnaast het fileprobleem aanpakken door een betere doorstroming: meer groene golf en
 - 855 slimme snelheidsindicaties.
 - 856 d. Het is van belang de autokosten variabel te maken onder gelijktijdige afschaffing van de
 - 857 vaste lasten als wegenbelasting en BPM. Het beprijzen van mobiliteit kan het beste
 - 858 plaatsvinden via het bestaande systeem van accijnsheffing op de brandstofprijs. Dat
 - 859 stimuleert zuinige brandstofgebruik door minder te rijden, in de file te staan en bevordert de
 - 860 verlaging van CO₂-uitstoot. Uiteindelijk dient deze accijnsheffing op te gaan in een
 - 861 algemene CO₂-heffing (zie paragraaf 11).
 - 862 e. Er komt geen kilometerheffing.
 - 863 f. Openbaar vervoer is een overheidstaak.
 - 864 g. LibDem staat voor het versterken van het openbaar vervoer; onder meer dient dit veel
 - 865 klantvriendelijker te zijn.
 - 866 h. LibDem is voor het verbeteren van aan- en afvoer naar stations, waaronder het invoeren
 - 867 van een systeem van huurauto's bij de stations, analoog aan het – nog verder te
 - 868 verbeteren - systeem van huurfietsen.
 - 869 i. LibDem is voor betere en betaalbare taxi's; de overheid dient zijn rol als marktmeester op
 - 870 zich te nemen en zorg te dragen voor een transparante, concurrerende markt.
 - 871 j. LibDem is voor stimulering van belbussen en deeltaxis.

872
873

874 **13. Huisvesting**

875
876 De Nederlandse woningmarkt laat grote onevenwichtigheden zien, die mede het gevolg zijn
877 van verkeerde beleidskeuzes in het verleden. Zo is het voor starters op de woningmarkt zeer
878 lastig een geschikte en betaalbare huur- of koopwoning te vinden. Er is te weinig aanbod,
879 zeker op deelmarkten, hetgeen mede veroorzaakt wordt door te weinig doorstroming. De
880

881 doorstroming wordt belemmerd door de overdrachtsbelasting voor koopwoningen en door
882 huurwaarden die langdurig ver beneden een marktconforme waarde liggen.

883
884 De oplossing moet niet alleen gezocht worden in nieuwbouw, maar ook in een betere
885 marktwerking. Dit zal leiden tot een hoger aanbod.

886
887 LibDem pleit voor een integrale aanpak. Eerst moet gedefinieerd worden hoe een evenwichtige
888 woningmarkt er uit ziet. Hierbij moet het even aantrekkelijk zijn een woning te kopen dan wel te
889 huren of te verhuren. De keus hangt dan van de omstandigheden af en noch voor hoge noch
890 voor lage inkomens moet dat a priori enig verschil uitmaken.

891
892 Pas als er consensus is hoe een evenwichtige woningmarkt er uit ziet, kan bepaald worden
893 hoe en in welk tempo wij dat willen bereiken. In ieder geval moet de overdrachtsbelasting
894 worden afgeschaft. Dit is immers een belasting op mobiliteit en staat haaks op de gedachte de
895 economie flexibel te maken.

896
897 Daarnaast kan het aanbod van woningen worden vergroot door er voor te zorgen dat de
898 geplande nieuwbouw ook daadwerkelijk gerealiseerd wordt. De processen in het kader van
899 ruimtelijke ordening moeten worden herzien, zodat belangen sneller afgewogen kunnen
900 worden en de periode tussen planontwikkeling en planuitvoering sterk kan worden verkort.

901
902
903

904 Standpunten

- 905
906 a. LibDem is van mening dat er een integrale visie op de woningmarkt ontwikkeld moet
907 worden, waarbij zowel de markt voor huurwoningen als voor koopwoningen wordt herzien;
908 - elementen hierbij zijn: herziening hypotheekrente (omvormen tot tax credit), afschaffen
909 overdrachtsbelasting en huurwaardeforfait, meer mogelijkheden voor tijdelijk huren,
910 verbetering doorstroming, aanbod op woningmarkt verhogen;
911 - randvoorwaarde daarbij is dat er geen schokeffecten zijn: hervormingen worden
912 geleidelijk doorgevoerd, zodat bestaande verplichtingen kunnen worden nagekomen en
913 eenieder tijdig op mogelijke wijzigingen kan inspelen.
914 - pas na consensus over een integrale visie op de woningmarkt, kunnen maatregelen
915 genomen worden die binnen een zekere termijn de gewenste situatie bereiken.
- 916 b. LibDem is voor een herziening van de procedures in het kader van de ruimtelijke ordening,
917 zodat belangen sneller afgewogen kunnen worden en de periode tussen planontwikkeling
918 en planuitvoering sterk kan worden verkort.
- 919 c. Speculatie van landbouwgronden wordt tegengegaan door versterking van het
920 voorkeursrecht voor gemeenten om gronden tegen de marktprijs voor landbouwgrond aan
921 te kopen.
- 922 d. Wijk- of buurtparticipatie door bewoners wordt gestimuleerd via de gemeenten door een
923 buurtbudget.

924
925
926

927 **14. Landbouw**

928
929 De landbouw vormt voor Nederland een van de belangrijkste economische sectoren. Niet
930 alleen draagt de sector vanwege haar hoogwaardige kwaliteit bij aan een goede exportpositie
931 van Nederland, ook biedt de landbouw (en met name de aan de landbouw gerelateerde
932 leveranciers en afnemers) veel werkgelegenheid. Daarnaast is de landbouw in hoge mate
933 betrokken bij onze natuurlijke omgeving en het landschap. LibDem wil een evenwicht tussen

934 enerzijds ruimte voor de ontwikkeling van de landbouw als mededragers van economie en
935 landschap en anderzijds de eisen aan voedselveiligheid en de milieudoelstellingen.

936
937

938 Standpunten

939

- 940 a. Met het oog op de verdere vrijmaking van de wereldhandelsprijzen kiest LibDem daarbij
941 niet voor bescherming, die op de lange termijn onhoudbaar en onbetaalbaar wordt, maar
942 voor het stimuleren van innovatie in bedrijfsvoering en nieuwe gewassen. Daarbij vormt het
943 uitgangspunt voor de kwaliteit en veiligheid de uitkomsten van wetenschappelijk onderzoek.
- 944 b. Beheerovereenkomsten tegen een reële vergoeding vormen een goede basis om natuur en
945 landschap door agrariërs te laten verzorgen.
- 946 c. Veilig voedsel dient het vertrouwen van de burger te hebben. Degelijke betrouwbare en vrij
947 beschikbare informatie is daarvoor een randvoorwaarde.
948 Het is een overheidstaak om toe te zien op de eerlijke voorlichting.
- 949 d. LibDem ondersteunt de ondernemers om reststromen uit de landbouw in te zetten voor
950 energieopwekking zoals in biogasinstallaties.

951

952

953

954

955

956 **15. Cultuur**

957

958 Een goed cultuurbeleid hoort bij de kwaliteit van onze samenleving. In een evenwichtige vrije
959 samenleving geeft een liberaal cultuurbeleid ruimte voor creativiteit en inspiratie. Het besef
960 voor het Nederlands cultureel erfgoed en de noodzakelijke ruimte voor nieuwe kunstuitingen
961 kan in een tijd waarin veel aandacht voor de economische belangen is, ten onrechte
962 veronachtzaamd worden. De overheid heeft hierbij een voorwaardenscheppende en veelal ook
963 opdrachtverstrekende rol. Het beleid geeft aan kunstenaars de mogelijkheden om zich te
964 ontplooiën en ontwikkelen. Marktwerking geeft daarbij een gezonde prikkel om kwaliteit te
965 leveren. Wanneer echter te veel aan de markt wordt overgelaten, leidt dat tot een verarming
966 van de Nederlandse cultuur.

966

967

968

969 Standpunten

970

- 971 a. De overheid moet zorg dragen dat culturele activiteiten in diverse vormen kunnen blijven
972 bestaan en neemt hierin een faciliterende positie in.
- 973 b. Theaters en musea moeten voor een breed publiek toegankelijk zijn. Er moet voor gewaakt
974 worden niet a priori jarenlang individuele/groepen van kunstenaars te subsidiëren.
- 975 c. De publieke omroep zal als platform voor de Nederlandse pluriforme samenleving
976 verstevigd worden om zo de spiegel van onze multiculturele samenleving te kunnen zijn.
977 Kenmerkend voor de Nederlandse publieke omroep is de toegankelijkheid van de media op
978 niet-commerciële basis voor iedereen. Deze toegankelijkheid wordt democratisch
979 gelegitimeerd door omroepverenigingen.
- 980 d. LibDem kiest voor het behoud het Nederlandse culturele erfgoed door meer geld aan onze
981 monumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten te besteden.

981

982

983

984 **16. Informatievoorziening**

985

986

987

988 Door technologische vooruitgang is veel informatie snel en ruim toegankelijk geworden. Het
989 informatietijdperk vraagt om een aantal maatregelen die de vrijheid van het individu

988 beschermen en zorg dragen dat de beschikbare informatie ook zo ruim mogelijk voor iedereen
989 toegankelijk is. Zo moet onder meer de privacy beschermd worden en netneutraliteit
990 gewaarborgd zijn. Ook vraagt het informatietijdperk om een nieuwe benadering van het
991 auteursrecht. De nu gangbare opvattingen zijn niet alleen achterhaald, maar ook op den duur
992 niet te handhaven. Onder meer moet de heffing op blanco beeld- en geluidsdragers worden
993 afgeschaft en geen geld meer worden afgedragen voor het luisteren naar muziek op het werk
994 of in de horeca.

995
996 Veel bedrijven en instellingen verzamelen allerlei data van natuurlijke personen en bedrijven.
997 Deze data hebben een commerciële functie. Het is voor de betrokkene nooit duidelijk welke
998 data over hem door wie wordt bijgehouden, hetgeen een forse inbreuk op de privacy is.
999 LibDem is voor transparantie in deze. Er moet (Europese) wetgeving komen die eenieder die
1000 data verzamelt of opslaat over derden verplicht om op verzoek van die derde aan hem bekend
1001 te maken (i) welke data van hem zijn bijgehouden, (ii) wat met die data gedaan wordt en (iii)
1002 aan welke andere bedrijven of instellingen deze data verstrekt zijn. Tevens moet het voor de
1003 betrokkene mogelijk zijn om de van hem opgeslagen data te laten wijzigen of te laten
1004 vernietigen.

1005 Voorts hebben openbare bibliotheken een duidelijke functie voor de informatievoorziening,
1006 want betrouwbare informatie vergaren wordt steeds meer een taak voor specialisten.
1007 Tegenwoordig komt informatie bij de mensen thuis, maar de betrouwbaarheid van de bronnen
1008 is niet altijd evident.

1009 Openbare bibliotheken moeten voorzien in educatie en projecten, gericht op
1010 informatievoorziening. De tijd dat elk dorp een bibliotheek had met puur een uitleenfunctie is
1011 voorbij. Regionale bibliotheken aangevuld met steunpunten en een goed functionerende
1012 online-bereikbaarheid hebben de toekomst. De moderne bibliotheek is niet alleen een fysieke
1013 bibliotheek waar gebruikers heengaan (zowel online als in de echte wereld), maar zal tevens
1014 de diensten aanbieden op de (virtuele) plekken waar gebruikers zijn. En de moderne
1015 bibliotheek maakt gebruik van de Web 2.0 tools waar de gebruikers al vertrouwd mee zijn.

- 1016
1017 Standpunten
1018
1019 a. Privacy en netneutraliteit worden gewaarborgd.
1020 b. De heffing op blanco beeld- en geluidsdragers wordt afgeschaft.
1021 c. Voor het luisteren naar muziek op het werk en achtergrondmuziek in de horeca heeft
1022 geen geld meer te worden afgedragen.
1023 d. Er komt (Europese) wetgeving die iedereen die data van derden bijhoudt verplicht om op
1024 verzoek van betrokkene aan hem bekend te maken (i) welke data van hem zijn
1025 bijgehouden, (ii) wat met die data gedaan wordt en (iii) aan welke andere bedrijven of
1026 instellingen deze data verstrekt zijn en voorts op verzoek van die derde de data te wijzigen
1027 dan wel te vernietigen.
1028 e. Openbare bibliotheken hebben nog steeds een belangrijk rol te vervullen; hun functie wordt
1029 aangepast aan het informatietijdperk.

1030
1031
1032

1033 **17. Veiligheid, politie**

1034
1035
1036

De zorg voor veiligheid van de ingezetenen is traditioneel een kerntaak van de overheid.
Zonder veiligheid bestaat er geen vrijheid.

1037 Ook op dit gebied is er ruimte voor verbetering. Nog steeds wordt een te laag percentage van
1038 de misdrijven daadwerkelijk opgelost. Een effectieve criminaliteitsbestrijding verdient dan ook
1039 prioriteit. Dat geldt niet alleen voor de grote misdrijven, maar ook voor de kleine criminaliteit,
1040 inclusief het vandalisme. Gelet op de toenemende internationale criminaliteit, is daarbij een
1041 veel sterkere Europese dimensie aangewezen.

1042
1043 De bestrijding van terrorisme heeft hoge prioriteit. Maar een 100% veiligheid bestaat niet en je
1044 kunt het risico van een aanslag – met welk motief dan ook – nooit tot nul reduceren.
1045 Waakzaamheid is geboden – en daar hebben wij onze veiligheidsdiensten voor – maar
1046 waakzaamheid is ook geboden dat wij onze vrije samenleving niet opofferen aan reële doch
1047 minieme risico's. Het gevaar dreigt dat de balans doorslaat ten koste van de vrije samenleving.

1048
1049 De beste manier om aanslagen te voorkomen is te zorgen dat niemand zich geroepen voelt ze
1050 te plegen. Terroristische aanslagen worden veelal uit een gevoel van onmacht gepleegd. Hoe
1051 meer bepaalde groepen zich als tweederangs burgers behandeld voelen, des te groter is het
1052 risico dat sommigen uit de groep radicaliseren en bereid zijn aanslagen te plegen. Dat hebben
1053 wij in de jaren '70 van de vorige eeuw gezien in Duitsland (Rote Armee Fraktion) en Italië
1054 (Brigate Rosse), maar ook in Ierland (IRA). Om terrorisme met een islamitische achtergrond te
1055 voorkomen is het van belang om ook in Nederland te zorgen dat iedere inwoner – met of
1056 zonder migratieachtergrond – zich gerespecteerd voelt. Iedere maatregel die het tegendeel
1057 bewerkstelligt staat niet alleen haaks op de idealen van LibDem, maar verhoogt ook het risico
1058 op een terroristische aanslag.

1059
1060 De politie is onderbezet als gevolg van reorganisaties en (onterechte) bezuinigingen. LibDem
1061 vindt dat het tijd wordt deze bezuinigingen ongedaan te maken en zorg te dragen voor een
1062 voldoende uitgerust en kwalitatief hoogwaardige politie.

1063 Het opleggen van kwantitatieve doelstellingen voor de uit te schrijven bekeuringen leidt tot
1064 verkeerde prikkels. Dat is ook voor de politieagenten zelf frustrerend, omdat zij in feite met de
1065 verkeerde boodschap op pad worden gestuurd en daarmee aan geloofwaardigheid verliezen.
1066 Wel dient de politie op een adequate wijze verantwoording af te leggen over de
1067 criminaliteitsbestrijding.

1068
1069 Het is voorts van belang dat de overheid het besef van normen en waarden versterkt. In dat
1070 kader is het onbegrijpelijk dat in Nederland fietsendiefstal al jarenlang op grote schaal wordt
1071 getolereerd, zonder dat de overheid daar een vinger naar uitsteekt. Den Haag vergadert soms
1072 dagen over een toelage van € 35 op jaarbasis voor de minima. Maar tegelijkertijd komt het voor
1073 dat de burger soms drie keer per jaar voor een waarde van €150 of meer wordt bestolen. En
1074 dat overkomt doorgaans jongeren. Een cynischere wijze om de jongeren besef van normen en
1075 waarden bij te brengen is niet denkbaar. Wij stellen daarom een systeem voor waarbij iedere
1076 fiets een identificatienummer krijgt en een bijbehorend pasje. Wie een fiets koopt zonder dat
1077 pasje is een heler. Dit is de enige manier om de fietsendiefstal effectief te bestrijden.

1078
1079
1080 Standpunten

- 1081
1082 a. De bestrijding van terrorisme heeft hoge prioriteit. Maar een 100% veiligheid bestaat niet
1083 b. De beste manier om aanslagen te voorkomen is te zorgen dat niemand zich geroepen voelt
1084 ze te plegen
1085 c. Het is noodzakelijk het percentage opgeloste misdrijven te verhogen; dit kan door een
1086 efficiëntere en professionelere werkwijze bij de politie.
1087 d. Meer aandacht voor Europese samenwerking bij criminaliteitsbestrijding.
1088 e. De politie moet weer op sterkte worden gebracht en goed uitgerust.
1089 f. De inzet van de politie moet gericht zijn op een veilige samenleving en niet op het aantal uit
1090 te schrijven bekeuringen.

- 1091 g. Bestrijding van terrorisme blijft een hoge prioriteit houden; slechts in het uiterste geval mag
1092 deze ten koste van de privacy en de bescherming van het individu gaan.
1093 h. Fietsdiefstal effectief bestrijden door invoering van een fietsidentificatienummer en
1094 bijbehorende fiets-eigenaarspas.
1095

18. Zorg

1096
1097
1098
1099 De zorg is de afgelopen jaren als gevolg van de stelselwijziging in 2006 ingrijpend veranderd.
1100 Positief aspect daarvan is dat het onderscheid tussen ziekenfonds- en particulier verzekerde is
1101 opgeheven. Maar in wezen bevat het stelsel een aantal weeffouten en zijn sommige aspecten
1102 niet goed doordacht.
1103

1104 De stelselwijziging was vooral geïnspireerd door het stijgende aandeel van de zorg in het bruto
1105 nationaal product (BNP) en beoogde die te keren. Dat is niet gelukt, integendeel.
1106 Een zekere stijging van het aandeel zorg in het BNP is onvermijdelijk en ook acceptabel. Deze
1107 wordt onder meer veroorzaakt doordat de productiviteit in de dienstensector minder snel stijgt
1108 dan in de goederensector; hierdoor neemt de relatieve prijs van de diensten toe (het zgn.
1109 Baumol-effect). Ook zal een gestegen individuele vraag aan de stijging van het aandeel van de
1110 zorg hebben bijgedragen. Het is dus logisch dat het aandeel van de zorg in het BNP toeneemt.
1111 Als gevolg van de hervorming van het stelsel in 2006 zijn de zorgkosten evenwel veel sterker
1112 gestegen dan voorheen. Dat heeft onder meer te maken met een aantal weeffouten die de
1113 zorg nodeloos duur maken.
1114

1115 Eén van die weeffouten is dat de verzekeraars te veel macht hebben. Het nieuwe stelsel
1116 belemmert in wezen de keuzevrijheid van patiënt en arts en leidt bovendien tot veel
1117 bureaucratie. Dit zal op den duur ten koste van de kwaliteit van de zorg gaan en tevens de
1118 zorg duurder maken. Het is daarom van belang het stelsel zodanig aan te passen dat deze
1119 keuzevrijheid hersteld wordt. De regierol die verzekeraars nu hebben – het 'inkopen van zorg'
1120 – moet daarbij verdwijnen. Wel kunnen zij een rol spelen bij het bewaken van prijs en volume.
1121 Aldus kunnen de goede aspecten van het nieuwe stelsel gehandhaafd blijven, waarbij wel een
1122 beter doordacht systeem gerealiseerd wordt.
1123

1124 Voorts heeft het eigen risico zoals dat nu geldt twee ongewenste gevolgen. Zo lang het eigen
1125 risico nog niet bereikt is, betaalt de patiënt de zorgkosten zelf, hetgeen een extra drempel voor
1126 de zorg opwerpt. Wanneer het eigen risico eenmaal overschreden is, is de extra zorg gratis,
1127 hetgeen een aansporing is meer te consumeren. LibDem wil het eigen risico dan ook
1128 afschaffen en vervangen door een stelsel van proportionele eigen bijdragen tot een bepaald
1129 maximum. Dat verlaagt de drempel voor de zorg en zal voorts tot een sterkere reductie van de
1130 zorgkosten leiden.

1131 Een verschuiving, waar mogelijk, naar de eerstelijns zorg zal bovendien de kwaliteit van de
1132 zorg ten goede komen en de kosten reduceren.
1133

1134 Tenslotte moet er oog zijn voor alternatieve geneeswijzen. Deze hebben vaak een gunstig
1135 effect, ook al valt dat niet altijd volgens de traditionele onderzoeksmethoden te verklaren.
1136 Bovendien zijn zij doorgaans goedkoper. Het vergoeden van alternatieve geneeswijzen kan
1137 bijdragen aan een reductie van de kosten van de zorg.
1138

1139 Deze maatregelen zullen tot een grotere toegankelijkheid van de zorg en een verlaging van
1140 kosten leiden.
1141

Standpunten

- 1142
1143
1144 a. LibDem wil de weeffouten van het huidige zorgstelsel corrigeren.

- 1145 b. LibDem wil de regie weer terug bij arts en patiënt en niet bij de verzekeraars.
1146 c. LibDem is voor een afschaffing van het minimale eigen risico en de invoering van een
1147 proportionele eigen bijdrage (bijvoorbeeld 10%) tot een bepaald maximum (bijvoorbeeld €
1148 3.000); per saldo wordt dan maximaal € 300 betaald, hetgeen minder dan het huidige eigen
1149 risico.
1150 d. LibDem is voor een beter doordacht stelsel van declaraties en prikkels voor efficiency.
1151 e. De bureaucratie in de zorg kan en moet aanzienlijk verminderd worden.
1152 f. Alternatieve geneeswijzen, zoals acupunctuur en homeopathie moeten, mits zij aan
1153 kwaliteitseisen voldoen, op dezelfde wijze behandeld en vergoed worden als de traditionele
1154 geneeskunde. De BTW-vrijstelling – die de Kunduz-coalitie heeft afgeschaft – moet weer
1155 terug komen.
1156 g. LibDem streeft naar een optimale inzet van de eerstelijns zorg.
1157 h. LibDem is voor het langer zelfstandig wonen van ouderen en verkorting van de
1158 opnameduur in ziekenhuizen. Dit vraagt om een versterking van de kwaliteit van de
1159 thuiszorg. De hogere kosten daarvoor worden gefinancierd door de besparingen in de
1160 duurdere zieken- en verzorgingshuizen.
1161
1162

1163 19. Voeding en genotmiddelen

1164

1165 Voeding is een belangrijke factor voor onze gezondheid. De overheid dient de kwaliteit van de
1166 voeding te waarborgen, waarbij aan de consument zo veel mogelijk vrijheid om te kiezen wordt
1167 geboden.

1168 Dat vraagt in de eerste plaats om kwaliteitseisen en kwaliteitscontrole.

1169 Daarnaast dient de overheid maximale transparantie voor te schrijven voor wat de
1170 samenstelling en de bereidingswijze van voeding en genotmiddelen betreft, zodat de
1171 consument weet wat hij kiest. Daar valt nog veel te verbeteren. Bijna niemand weet nu dat in
1172 een liter sinaasappelsap net zo veel suiker zit als in een liter cola. Ook weet bijna niemand dat
1173 met het 'natuurlijk sap' dat in sinasappelsap zit vaak sap van natuurlijke aardappelen of
1174 natuurlijke bietenpulp wordt bedoeld. Noch weten velen dat marsepein vaak niet meer met
1175 amandelen wordt bereid, maar met gemalen sinaasappelpitten.

1176 De consumentenorganisaties kunnen een rol spelen bij het beoordelen van de transparantie in
1177 dezen.

1178
1179 De kleine, vaak ambachtelijke ondernemers met vakkennis zijn inmiddels bijna geheel uit het
1180 straatbeeld verdwenen door de concurrentie van supermarkten en het afschaffen van de
1181 benodigde vakdiploma's in het verleden. Daarmee is veel vakkennis verloren gegaan. In een
1182 kenniseconomie dient ook deze vakkennis gewaardeerd en gestimuleerd te worden. LibDem is
1183 niet voor het herinvoeren van verplichte diploma's, maar bepleit ook hier een systeem van
1184 transparantie, zodat de consument weet in welke winkels hij waren kan kopen die met
1185 vakkennis bereid zijn.
1186

1187 Voedingsleer en warenkennis zouden voorts verplichte kost in alle schoolcurricula moeten zijn,
1188 evenals hygiëne en gezondheidsleer, bijvoorbeeld als onderdeel van lessen biologie. Hierbij
1189 kan tevens de relatie tussen voeding en gezondheid aan bod komen. Het aanbod van snoep
1190 en andere ongezonde producten op scholen zou moeten worden ontmoedigd, ter bescherming
1191 van minderjarigen. Het gebruik van gezonde producten stimuleren is beter dan ongezondere
1192 producten extra belasten. LibDem is dan ook tegen het invoeren van een zogenaamde vet-
1193 taks.

1194 Op termijn zal kennis over voeding en daarmee samenhangend consumptiegedrag leiden tot
1195 lagere zorgkosten. Mensen moeten altijd wel zelf de keuze blijven hebben wat ze kopen en
1196 consumeren.
1197

1198 De overconsumptie van alcohol, in het bijzonder die van jongeren, moet worden ontmoedigd.

1199
1200 De verkoop van softdrugs moet worden gelegaliseerd en zowel de verkoop als de productie
1201 moet gereguleerd worden. Daarmee kan een kwaliteitscontrole gewaarborgd worden die
1202 voorkomt dat er door het gebruik van verontreinigde producten de gezondheids- of
1203 verslavingsrisico's groter worden. Tevens zal dat de criminaliteit verminderen.

1204
1205
1206 Standpunten

- 1207
1208 a. De overheid draagt zorg voor een zo groot mogelijke transparantie bij voedings- en
1209 genotmiddelen. De consument moet weten wat hij eet.
1210 b. Vakkennis wordt gestimuleerd en de overheid draagt zorg voor transparantie over het
1211 aanbod van met vakkennis bereide producten.
1212 c. Een zekere mate van voedings- en warenkennis en de relatie tussen voeding en
1213 gezondheid moet onderdeel worden van het schoolcurriculum.
1214 d. De verkoop van ongezonde producten in scholen wordt ontmoedigd.
1215 e. De verkoop van softdrugs wordt gelegaliseerd en de productie er van gereguleerd, waarbij
1216 kwaliteitseisen aan de producten worden gesteld.

1217
1218
1219 **20. Vergrijzing**

1220
1221 Het 'probleem' van de vergrijzing wordt veroorzaakt door de overgang van een snel groeiende
1222 bevolking naar een stabiele bevolking met een evenwichtige opbouw, die een hogere leeftijd
1223 bereikt. Op zichzelf is dat een gunstige ontwikkeling.

1224
1225 Bij een stijgende levensverwachting is het niet onlogisch om ook langer te werken. De recente
1226 verhoging van de AOW- en pensioengerechtigde leeftijd lag dan ook voor de hand. Het
1227 probleem is evenwel dat de Nederlandse arbeidsmarkt daar geheel niet voor uitgerust is. Wie
1228 ouder dan 45 is, wordt door werkgevers vaak als (te) oud gezien en heeft moeite een nieuwe
1229 baan te vinden. Dat geldt zeker voor personen die zich op andere werkzaamheden moeten
1230 richten dan hun vorige betrekking. Ouderen die nu ontslagen worden hebben feitelijk geen
1231 perspectief meer op een passende baan; uiteindelijk komen zij met het huidige beleid in de
1232 bijstand terecht.

1233
1234
1235 De overheid dient er voor zorg te dragen dat ouderen niet (te zeer) in inkomen terug vallen.
1236 Een activerende overheid kan daarbij zorg dragen voor eventuele om- en bijscholing, zodat
1237 ook iedere oudere met de nodige kennis en vaardigheden de arbeidsmarkt kan betreden. Om
1238 zorg te dragen dat ouderen concurrerend kunnen blijven kan de overheid zo nodig een – al of
1239 niet tijdelijke – aanvulling op het salaris geven.

1240
1241 Daarnaast is een mentaliteitsverandering bij werkgevers noodzakelijk. Het moet net zo
1242 gebruikelijk zijn om iemand van 62 aan te nemen als iemand van 35. De overheid kan hierin
1243 een voorbeeldfunctie vervullen door op alle niveaus en voor alle functies ook ouderen aan te
1244 nemen. Dat vraagt om een koerswijziging van 180 graden.

1245
1246 Zonder deze koerswijziging is het zinloos en zelfs asociaal om de AOW- en de pensioenleeftijd
1247 te verhogen.
1248

1249
1250
1251
1252
1253
1254
1255
1256
1257
1258
1259
1260
1261
1262
1263
1264
1265
1266
1267
1268
1269
1270
1271
1272
1273
1274
1275
1276
1277
1278
1279
1280
1281
1282
1283
1284
1285
1286
1287
1288
1289
1290
1291
1292
1293
1294
1295
1296
1297
1298
1299
1300
1301
1302

Standpunten

- a. De verhoging van de AOW-leeftijd dient gepaard te gaan met een beleid dat zorgt dat ouderen daadwerkelijk werk op passend niveau kunnen vinden.
- b. De overheid draagt zorg voor de eventuele om- en bijscholing van ouderen die anders geen passend werk kunnen vinden.
- c. De overheid treft voorzieningen dat ouderen die geen werk kunnen vinden niet te sterk in inkomen terugvallen.
- d. LibDem geeft hoge prioriteit aan een actief beleid om ook oudere werknemers aan de slag te houden; dit vergt een cultuuromslag bij overheid en bedrijfsleven.

21. Buitenlands beleid

Bij het buitenlands beleid zal onvermijdelijk een steeds grotere rol voor de Europese Unie zijn weggelegd. Dit is de enige manier waarop wij als Europese landen nog invloed in de wereld kunnen uitoefenen. Maar dit zal een geleidelijk proces zijn, dat mede afhangt van de ontwikkelingen van de Europese Unie op institutioneel vlak.

Wij zijn voorstander van een buitenlands beleid dat onze eigen normen en waarden centraal stelt, waarbij het van belang is respect te hebben voor de normen en waarden van andere culturen, voor zover deze niet op gespannen voet staan met de onze.

Wij willen terughoudendheid betrachten met het verlenen van steun aan landen die zelf de uitgangspunten van hun eigen rechtssysteem niet respecteren.

Standpunten

- a. Het buitenslands beleid is gericht op het bevorderen van vrede en stabiliteit in de wereld.
- b. Nederland draagt zo veel mogelijk bij aan het versterken van de internationale rechtsorde.
- c. Langzamerhand zal een steeds groter deel van het buitenlands beleid in Europese context worden gevoerd.
- d. Globalisering van de economie versterkt de noodzaak om de verschillen tussen de arme en rijken landen te verkleinen en om gelijkwaardigheid van landen in het economisch verkeer (wereld vrijhandel) na te streven. Verschillen zullen niet verdwijnen door arme landen aan een financieel infuus te leggen.

22. Burger en overheid, burger en politiek

De burger heeft weinig vertrouwen meer in de politiek. De burger verwacht dat de overheid goed doordachte oplossingen voor de lange termijn biedt. Daar ontbreekt het nu aan. Dit heeft onder meer te maken met het gebrek aan diepgang in het politieke debat en de grote aandacht voor de waan van de dag.

Het gebrek aan vertrouwen heeft te maken met het functioneren van de overheid, maar ook met het functioneren van de politiek. Eén van de belangrijke redenen is dat de controlerende taak van de Tweede Kamer onvoldoende is. De Tweede Kamer kan te weinig tegenmacht aan de regering bieden, waardoor bewindslieden meestal te lang aan het pluche blijven kleven, of vroegtijdig opstappen, zodat zij geen verantwoording aan het Parlement hoeven af te leggen.

1303
1304 Een andere reden is het gebrek aan een consistente ideologie bij veel van de politieke partijen:
1305 een visie op de maatschappij en op de economie. De kiezer stemt immers niet zozeer op een
1306 verkiezingsprogramma, maar vooral op de lange termijn visie waarop deze gebaseerd is. Met
1307 een duidelijke lange termijn visie kan een partij ook blijvend het vertrouwen van de kiezer
1308 winnen. Daar ontbreekt het nu duidelijk aan. Sommige partijen bepleiten of ondersteunen
1309 maatregelen, die later in het zicht van verkiezingen weer worden ingetrokken. Een dergelijk
1310 inconsistent gedrag van belangrijke politieke partijen ondermijnt het vertrouwen van de burger
1311 in politiek en overheid.

1312
1313
1314 In verband hiermee is er ook een gebrek aan zelfstandig denken binnen de grotere fracties. Er
1315 heerst binnen de coalitiepartijen vaak een ijzeren fractiediscipline, die ten dienste staat aan de
1316 bewindspersonen in het kabinet. Dit vloeit voort uit de onzekerheid van politieke partijen, met
1317 name die partijen die een consistente ideologie ontberen.
1318 Waar behoefte aan is, is een duidelijker tegenmacht en een verbetering van de werking van
1319 onze democratie. Hiertoe is het onder meer noodzakelijk dat de ondersteuning van de Tweede
1320 Kamer versterkt wordt. Maar ook moet de ministeriele verantwoordelijkheid duidelijker
1321 gedefinieerd worden; deze kan niet los gezien worden van de ambtelijke aansturing binnen het
1322 departement.

1323
1324 Vaak bieden kleinere fracties inhoudelijk het beste tegenspel tegen de regering; zij zijn immers
1325 niet gebonden aan een regeerakkoord of andere voor de kiezer minder relevante belangen.
1326 Het politiek stelsel dient het bestaan van deze kleinere fracties dan ook te koesteren. Een
1327 vermindering van het aantal Kamerzetels dient dan ook met klem te worden afgewezen.
1328 Hetzelfde geldt voor het rechtstreeks kiezen van de Minister President of andere cosmetische
1329 ingrepen op staatsrechtelijk gebied, die er alleen toe dienen dat de controle op de macht nog
1330 sterker beperkt wordt. In hetzelfde stramien past de misvatting dat de grootste partij altijd de
1331 Minister President moet leveren. Dat is staatsrechtelijk onjuist en ook schadelijk voor de
1332 democratie. Wel zou het tot de mogelijkheden behoren dat de formateur door de Kamer
1333 gekozen wordt, mits er een duidelijke terugvaloptie is bij een patstelling, waarbij een beroep
1334 kan worden gedaan op de (Vice-)President van de Raad van State.

1335
1336 De overheid dient er voor de burger te zijn en niet andersom. Dat betekent dat de overheid in
1337 al zijn handelen de burger zo veel mogelijk tegemoet moet komen. Wanneer de burger geacht
1338 wordt de wet te kennen (vooralsnog een fictie), dient de overheid hem daarin bij te staan door
1339 alle wetgeving op internet toegankelijk te maken.

1340
1341
1342 Standpunten

- 1343
1344 a. Geen reductie van het aantal zetels in Eerste en Tweede Kamer.
1345 b. Geen onnodige drempels voor het deelnemen aan verkiezingen.
1346 c. Versterking democratische controle door betere ondersteuning Tweede Kamer.
1347 d. Iedere bestuurslaag draagt er zorg voor dat alle wetgeving (materieel en formeel) op een
1348 inzichtelijke manier op internet beschikbaar is; zowel de volledige tekst als een korte
1349 samenvatting van de rechten en verplichtingen.
1350 e. Iedere bestuurslaag draagt er zorg voor dat burgers zich elektronisch kunnen abonneren
1351 op alle wijzigingsvoorstellen op een door hun aangegeven terrein.

1352
1353
1354
1355 +++++
1356